

Prorectorul Valerian DOROGAN - un pilon al cercetării științifice și promotor al culturii la UTM

(3.01.1955 – 5.10.2017)

17 iunie 2016. Era ziua când la Universitatea Tehnică a Moldovei (UTM) se convoca o Conferință de comemorare a primului rector „În memoriam: academicianul Sergiu RĂDĂUȚANU – 90 de ani de la naștere”. În holul din blocul central al UTM doamnele de la Biblioteca Tehnico-științifică aranjaseră cu multă dragoste și grijă o galerie de imagini fotografice de epocă și o expoziție de lucrări și brevete ale regretatului omagiat. În aula Senatului erau prezenți profesorii care au stat la leagănul UTM alături de primul ei rector, discipoli ai regretatului savant, membri ai Senatului UTM, reprezentanți ai mass-media.

Salutând cordial audiența, moderatorul manifestării profesorul universitar Valerian DOROGAN, prorectorul pentru cercetare și doctorat al UTM, în debutul evenimentului sublinia, că este de datoria noastră să ne cinstim înaintașii. Iar profesorul universitar Viorel

Bostan, rectorul UTM, mulțumind tuturor celor prezenți că au dat curs invitației de a participa la acel popas aniversar, a ținut să sublinieze că fără a ne cunoaște trecutul nu avem viitor. Or, este de datoria noastră să cunoaștem istoria înaintașilor noștri și prin activitatea curentă să continuăm cauza pentru care au trudit și chiar suferit.

Cine putea presupune în acea zi frumoasă de vară că unul dintre inițiatorii comemorării, omul care a considerat de datoria lui sfântă să pună umărul la buna organizare și desfășurare a evenimentului, prorectorul Valerian DOROGAN va pleca atât de subit dintre noi, dorind parcă să transmită neîntârziat primului rector al instituției că Domnia Sa nu a fost uitat?

Cu mare regret, în data de 5 octombrie 2017, la doar un an distanță de la acel eveniment de comemorare, prorectorul pentru cercetare și doctorat al UTM Valerian

DOROGAN a urmat calea veșniciei, trecându-și numele în lista înaintașilor Universității Tehnice a Moldovei.

S-a născut la 3 ianuarie 1955 în satul Cotiujenii Mari, raionul Soroca (actualmente Șoldănești). Viitorul inginer și inventator, cercetător științific, doctor habilitat în științe tehnice și profesor universitar, Valerian DOROGAN și-a făcut studiile la Institutul Politehnic „S. Lazo” din Chișinău (astăzi Universitatea Tehnică a Moldovei), Facultatea de electrofizică, între anii 1971-1977. După absolvirea facultății a dat dovadă de capacități de muncă și intelectuale deosebite, urcând treaptă cu treaptă scara ierarhică a profesiei în cadrul UTM de la inginer (1977-1982), cercetător științific inferior (1982-1987), cercetător științific superior (1987-1993), cercetător științific principal (1993-2017), șef de laborator științific (1990-2017), profesor universitar (2000-2017), până la prorector (2001-2017). Capacitățile sale de muncă și întreg potențialul intelectual le-a pus fără rezerve în slujba UTM, deoarece nu percepea lucrurile altfel.

În calitate de prorector pentru cercetare și doctorat al UTM a participat activ la (re)organizarea domeniului de cercetare și inovare în colaborare cu omologii săi de la universitățile moldave și colegii de la Academia de Științe a Moldovei, a contribuit la dezvoltarea și modernizarea învățământului ingineresc în Republica Moldova, a fost un promotor al dezvoltării în Republica Moldova a unei societăți bazate pe cunoaștere. A fost expert pe parcursul multor ani în cadrul Comisiei de Acreditare și a Comisiei de Atestare ale Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare, cu contribuții importante la acreditarea organizațiilor din sfera științei și inovării și la pregătirea și atestarea cadrelor științifice de înaltă calificare.

Profesorul și prorectorul Valerian DOROGAN a fost un cercetător de înaltă competență în domeniul fizicii și ingineriei electronice, cu vizibilitate recunoscută în mediul academic din Republica Moldova și de peste hotare. A fost un adevărat pilon al cercetării științifice la UTM și un promotor al culturii care a lăsat urme adânci în viața spirituală a universității.

L-am cunoscut pe parcursul a peste 15 ani, la început ca cercetător științific în cadrul UTM, iar din luna mai 2009 ca șef al departamentului investigații științifice și dezvoltare tehnologică (actualmente direcția investigații științifice). În această calitate mi-a fost dat să-i fiu în permanență alături, respectiv să-l cunosc în diverse ipostaze.

Prezentarea unei schițe de portret a omului Valerian DOROGAN poate fi realizată pe căi diferite. Oricum este un exercițiu deloc simplu, având în vedere complexitatea personalității domniei sale.

Arthur Schopenhauer zicea că deosebirile în soarta muritorilor se pot întemeia pe trei fundamente:

1. Ceea ce este cineva, adică personalitatea în înțelesul cel mai larg.

2. Ceea ce are cineva sau, cu alte cuvinte, proprietatea și averea în orice înțeles.

3. Ceea ce reprezintă cineva, adică tot ce este el în înțelegerea altora.

Pe de altă parte, omul intră în omenire prin individualitatea sa națională, ca om național și nu ca om abstract. Împărtășind acest gând despre sufletul național expus de filosoful rus Berdeaev, să încercăm a privi și a înțelege pe omul Valerian DOROGAN prin prisma a două verbe esențiale ale limbii române – *A avea* și *A fi*. De altfel, o asemenea abordare se încadrează logic și perfect în schema treimii împărțirii lui Schopenhauer. Totodată, trebuie avut în vedere contextul general cultural în care se naște și se afirmă personalitatea unui om. Cu toții cunoaștem trei mari călăuze în viața fiecăruia dintre noi: religia, filosofia și știința.

Începând creionarea schiței de portret, pot spune cu certitudine că pentru omul Valerian DOROGAN verbul *A avea* conta ceva mai puțin în viață. Proprietatea, averea materială nu reprezenta un țel al vieții sau un scop în sine. *A avea* era tratat de domnia sa în sensul limitelor minime și firești ale existenței materiale a omului de rând. A fost un om foarte modest din acest punct de vedere. Cum să nu-ți amintești aici de Horațiu, care zicea cu referire la sine: „*Sunt mulți oameni care n-au pietre scumpe, marmoră, fildeș, tablouri și statuie din Tyrrenia, bani și veșminte colorate cu purpură, dar este și unul care nici nu vrea să le aibă*”. Sau de Socrate, care, la privirea unor obiecte de lux expuse spre vânzare, a zis: „*Câte lucruri mai sunt de care n-am eu trebuință*”.

Ceea ce l-a chinat și frământat adânc zi de zi cred că a fost problema existențială în toată profunzimea și splendoarea ei filosofică. Dacă ar fi să aleg un cuvânt care să caracterizeze cel mai bine personalitatea acestui om eu aduc în prim planul vieții dumnealui marele și frumosul verb *A fi*. Era important orice aspect, înțeles al acestui cuvânt, de care, posibil, era chiar obsedat.

A fi savant, om de știință însemna *A fi* dedicat întru totul cercetării științifice.

A fi om de cultură însemna *A fi* cu sufletul vibrând până la lacrimă.

Lansarea conștientă în lumea misterioasă a științei s-a produs odată cu susținerea tezei de licență în domeniul fizicii dielectricilor și semiconductorilor: „*Diode electroluminiscente pe baza compușilor ternari AlGaAs*”. A urmat doctoratul la UTM sub conducerea prof. univ., dr. hab. Viorel Trofim, pe durata căruia a fost implicat în

activități de cercetare în Laboratorul fenomene de contact în semiconductori la renumitul Institut Fizico-Tehnic „A. F. Ioffe” din Sankt-Petersburg. În 1987 a susținut teza de doctorat „Celule solare subțiri pe baza heterostructurilor AlGaAs”, obținând titlul de doctor în științe tehnice. Au urmat cercetări aprofundate în domeniu cu susținerea în 1999 a tezei de doctor habilitat în științe tehnice „Dispozitive cu semiconductori pentru recepția radiației optice și tehnologii de confecționare pe baza epitaxiei din faza lichidă”.

Pe parcursul anilor, activând în Laboratorul de micro-optoelectronică al UTM, a fost coordonator de proiecte și granturi de cercetare naționale și internaționale, conducător la trei teze de doctorat (susținute), membru al seminarelor științifice de profil la specialitatea *Fizica și ingineria semiconductoarelor* din cadrul Institutului de Fizică Aplicată și a Universității de Stat din Moldova, secretar științific al Colegiului de redacție al revistei „Meridian Ingineresc”, membru al Colegiului de redacție al revistelor *Intellectus* și *Fizica și tehnologii moderne*. În diverse perioade de timp a fost membru al Comisiei de Atestare a Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare, membru al Comisiei de etică și președinte al Comisiei unificate de experți în domeniul științelor tehnice și economice, membru al Secției și al Biroului Secției *Științe inginerești și tehnologice* al AȘM.

Rezultatele activității științifice ale savantului Valerian DOROGAN au fost pe măsura în care s-a dedicat plenar cercetării. Autor/coautor la cca 400 de lucrări științifice publicate în prestigioase reviste de specialitate, autor/coautor a 24 de brevete de invenții. Realizările tehnico-științifice ale echipei de cercetare au fost prezentate la zeci de conferințe științifice și expoziții internaționale, fiind apreciate cu 76 medalii de aur, 37 de argint și de bronz, 21 premii și distincții speciale.

Pentru merite deosebite în domeniul cercetării și inovării comunitatea științifică din Republica Moldova și de peste hotare i-a acordat sau conferit: Ordinul științific „Gogu Constantinescu” în grad de Comandor și Ordinul științific „Aurel Vlaicu” (Societatea Inventatorilor din România); Ordinul „Leonardo da Vinci” și Premiul Forumului Inventatorilor Români „Cupa de Aur”, pentru invențiile din domeniul electronicii; distincția Inventator de Elită, clasa a II-a, Institutul Național de Invenție Iași; Marele Premiu al AGEPI pentru ciclul de lucrări în domeniul elaborării aparatelor pentru terapie cuantică; Premiul și Insigna de Onoare a Universității Tehnice „Gh. Asachi” din Iași; titlul onorific „Om Emerit”, Medalia „Dimitrie Cantemir”, titlul de membru de Onoare al Forumului Inventatorilor Români; titlul de membru-corespondent al Academiei Româno-

Americane, titlul de membru de Onoare al Academiei de Științe Tehnice din România.

Fiind specialist în domeniul fizicii aborda probleme științifice de natură diversă. De exemplu, era sigur că în lumea spirituală trebuie să existe un echivalent al celebrei relații de proporționalitate între masa totală a unui sistem fizic și energia sa totală. Pur și simplu, zicea el, omenirea nu a descoperit încă formula de proporționalitate între conștiință și energia spirituală. Cine știe, poate că domnia sa caută răspunsul, gravitând în una din lumile paralele?

Apropo de poziționarea sa în raport cu Dumnezeu. Dumnezeu, zicea nu odată, este în fiecare dintre noi, înăuntrul fiecăruia. Este interesant că această convingere corelează cu cea a faimosului lider spiritual indian, fondator al Budismului, Gautama Buddha, care spunea că Dumnezeu se află în om.

Din momentul fondării la Institutul Politehnic, apoi la UTM activitatea de cercetare științifică a fost promovată pe fundalul unui mediu cultural universitar pe măsură. Promotori înfocați ai culturii la UTM au fost și sunt rectorii instituției, prorectorii, profesorii universitari. Prorectorul Valerian DOROGAN, ca și promotor al culturii, ocupă un loc de seamă în rândul unor personalități marcante de la universitate.

Prorectorul Valerian DOROGAN era un susținător înflăcărat și un organizator de excepție a unor evenimente legate de memoria personalităților științifice și culturale din Republica Moldova și din întregul spațiu de știință și cultură românesc. Fiind susținut constant de conducerea UTM, a sprijinit, organizat și promovat împreună cu colegii diverse manifestări științifico-culturale sau de expresie culturală în sensul universal al acestui termen.

Un loc aparte în șirul de manifestări științifico-culturale de excepție îl ocupă Simpozionul Internațional CUCUTENI-5000 Redivivus: Științe Exacte și mai puțin Exacte. Ideea acestui Simpozion frumos s-a născut în anul 2006 la o întâlnire a trei inimoși profesori universitari – Lorin Cantemir (Iași), Valerian DOROGAN și Valeriu Dulgheru (Chișinău). Rectorul de atunci al UTM academician Ion Bostan a blagoslovit ideea, care a fost materializată ca o primă ediție în același an la UTM. Au urmat 11 ediții organizate cu concursul nemijlocit al prorectorului DOROGAN și desfășurate la cel mai înalt nivel pe ambele maluri ale Prutului.

Aici trebuie de remarcat în mod deosebit ediția Simpozionului organizat în septembrie 2012 la UTM și la cetatea Soroca. A fost fără dubii una dintre cele mai mari realizări ale omului de cultură Valerian DOROGAN, care a gândit și scris scenariul unui spectacol istorico-cultural de excepție, desfășurat în

cetatea Sorociei. Acel superb scenariu a fost materializat prin regia Maestrului Victor Ignat și cu concursul inimoșilor colegi de la Soroca. Cu siguranță participanții la acel eveniment nu vor uita filmul spectacolului montat și jucat în cetate la data de 15 septembrie 2012.

Cu regret, ediția a XI-a a Simpozionului, din 16-18 septembrie 2016, a fost ultima la care a participat domnul prorector. Dar acest frumos proiect continuă grație prietenilor și colegilor domniei sale.

Prorectorul Valerian DOROGAN a fost un susținător fervent al Bibliotecii Tehnico-științifice a UTM, conștient fiind că o Universitate puternică nu poate exista fără o Bibliotecă pe măsură. Vom aminti aici de participarea activă a prorectorului la Nocturna bibliotecilor organizată de Biblioteca Tehnico-științifică a UTM în Parcul muzeu al tehnicii în aer liber din campusul Râșcani într-o superbă seară de toamnă a zilei de 24 septembrie 2015.

Au fost multe alte extraordinare evenimente și manifestări științifico-culturale organizate de-a lungul anilor cu participarea nemijlocită a domnului prorector. Un ultim eveniment cultural în care s-a implicat energic prorectorul Valerian DOROGAN a fost Spectacolul Cărții, Spectacolul Lumii OMAR KHAYYAM. Acest deosebit Spectacol a fost organizat la cel mai înalt nivel de Centrul Internațional de Arte “George Apostu” din Bacău, Institutul Cultural Român “Mihai Eminescu”, Uniunea Artiștilor Plastici și Uniunea Scriitorilor din Republica Moldova în parteneriat cu Universitatea Tehnică a Moldovei. Spectacolul s-a jucat pe scena teatrului Luceafărul din Chișinău în data de 21 mai, 2016. S-a dăruit totalmente organizării aceluși spectacol, dar a avut și un mare regret: în sala teatrului Luceafărul erau relativ puțini spectatori. L-a durut și a suferit. Nu putea altfel ...

Revenind pe final la treimea împărțirii lui Schopenhauer, cel de-al treilea fundament enunțat de filosof ține de ce este un muritor în mintea altora, cum și-l reprezintă ceilalți. Altfel spus, care este opinia lor despre acea persoană.

Cu referire la regretatul prorector Valerian DOROGAN se poate spune fără tăgadă că a fost un om marcat de un caracter puternic, plin de demnitate și înțelepciune, echilibrat și corect în relația cu prietenii, colegii, studenții, un om de o rară modestie și cumințenie.

Ca orice muritor inima lui a cedat până la urmă. Presimțind parcă acest moment pe axa timpului, în

ultimii cred doi ani de viață era frământat de întrebări filosofice eterne. Cine suntem noi? Cine ești tu? Cine sunt eu? Căutarea unui răspuns la ultima întrebare devenise o obsesie pentru el. De altfel, era obsedat și de o altă întrebare: Ce este prietenia, respectiv ce înseamnă *A fi prieten*? Pentru domnia sa aceste întrebări erau esențiale, încercând să găsească un răspuns clar.

Această perioadă a vieții pământeste a fost marcată de o profundă criză existențială în încercarea dumnealui de a defini scopul, sensul vieții. Adică, care este sensul de *A fi în viață* pe lumea asta?

Filosoful și omul de știință Ouspensky afirmă: „*Adevăratul și realul progres de gândire se află numai în cea mai mare strădanie către cunoaștere; strădanie care nu admite sub nicio formă încetarea efortului. Scopul vieții este în eternă căutare. Și numai în căutare putem să descoperim ceva cu adevărat nou*”. Dacă acceptăm această afirmație putem conchide că omul Valerian DOROGAN și-a atins scopul vieții, deoarece indiscutabil a fost un gânditor, căutător de nou, de adevăr, de răspunsuri, inclusiv la întrebări fără de răspuns.

Amintirea frumoasă despre prorectorul Valerian DOROGAN, cercetător științific și organizator al științei, adevărat promotor al culturii la UTM dar și în afara universității, va rămâne în memoria prietenilor, colegilor și tuturor celor care l-au știut și apreciat în timpul vieții.

În mintea mea prorectorul Valerian DOROGAN a fost și va rămâne un adevărat DOMN care întruchipa

Demnitatea,
Onoarea,
Modestia,
Noblețea.

A fost o personalitate, care a reușit să realizeze lucruri frumoase, unele fiind la o înălțime greu de atins. Dar a și suferit foarte mult. Nu trupește ci sufletește. A rezistat atât cât a putut, pentru că „*cel care are un de ce pentru care să trăiască poate să suporte orice*”. Această afirmație a lui Nietzsche se potrivește exact personalității Valerian DOROGAN.

Acel „de ce” al Prorectorului DOROGAN pentru care a trăit și suferit până în ultima clipă a vieții a fost Universitatea Tehnică a Moldovei, istoria și cultura neamului românesc.

Conf.univ., dr. Zaporojan Sergiu
Universitatea Tehnică a Moldovei